

4.10.2022

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asia:

HE 112/2022 vp; Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 §:n ja rajat ylittävistä terveydenhuollosta annetun lain 20 §:n muuttamisesta

Sisäministeriö esittää yllä mainitussa asiassa lausuntonaan seuraavaa:

Sisäministeriö tarkastelee käsillä olevaa hallituksen esitystä erityisesti sen soveltamisalaan kuuluvan henkilöpiirin näkökulmasta. Sisäministeriö on osallistunut henkilöpiirin määrittelyyn esitystä valmisteltaessa ja pitää hyvänä, että henkilöpiiri ehdotetaan määriteltävän lain tasolla mahdollisimman selkeästi.

Eri tahot tarkastelevat ilman oleskeluoikeutta maassa olevia henkilöitä koskevaa ilmiötä eri näkökulmista. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden näkökulmasta vastaavan kaltaisessa tilanteessa kuin ilman oleskeluoikeutta olevat henkilöt ovat myös tietyt henkilöt, joiden oleskelu maassa on ulkomaalaislainsäädännön nojalla laillista.

Sisäministeriön näkökulmasta toimiva ja tehokas paluu- ja palautusjärjestelmä on ensisijainen keino torjua luvattomaan oleskeluun perustuvan nk. varjoyhteiskunnan syntymistä. Henkilön, jolla ei ole oleskeluoikeutta Suomessa, tulee lähtökohtaisesti poistua maasta. Jokaisella valtiolla on velvollisuus ottaa vastaan omat kansalaisensa. Keskeinen haaste on tiettyjen kolmansien maiden riittämätön yhteistyö palautuksissa. Nämä haasteet koskevat kuitenkin vain viranomaistoimin palautettavia. Kielteisen oleskelulupapäätöksen saanut henkilö voi halutessaan aina palata kotimaahansa. Vapaaehtoinen paluu on aina ensisijainen paluun muoto. Vapaaehtoisen paluun toimivuuden kannalta on kuitenkin tärkeää, että tarvittaessa henkilö pystytään poistamaan maasta viranomaistoimin.

Suomessa ilman oleskeluoikeutta olevien henkilöiden määrän arvioiminen on vaikeaa. Arvioiden mukaan kuitenkin merkittävä osa heistä on Suomeen vuosina 2015-2016 turvapaikanhakijoina tulleet henkilöt. He ovat saaneet kielteisen turvapaikkapäätöksen, mutta tehneet sen jälkeen uusintahakemuksen tai uusintahakemuksia ja pysyneet sen vuoksi vastaanottojärjestelmässä. Maahanmuuttoviraston arvion mukaan heitä oli edelleen maassa keväällä 2022 yli 2 000.

VN TEAS-tutkimuksessa *Ulkomaalaislain ja sen soveltamiskäytännön muutosten yhteisvaikutukset kansainvälistä suojelua hakeneiden ja saaneiden asemaan*¹ helmikuulta 2021 avataan tätä yhteiskunnan kannalta hankalaa tilannetta seuraavasti: ”Yhtäältä on niin, että oikeusvaltiossa lainvoimaiset tuomiot tulisi

¹ Elina Pirjatanniemi, Inka Lilja, Maija Helminen, Kristiina Vainio, Outi Lepola, Anne Alvesalo-Kuusi: *Ulkomaalaislain ja sen soveltamiskäytännön muutosten yhteisvaikutukset kansainvälistä suojelua hakeneiden ja saaneiden asemaan*, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:10.

panna tehokkaasti täytäntöön. Jos näin ei tehdä, se voi heikentää luottamusta hallinto-oikeudelliseen järjestelmään. Jos ihmiset eivät luota järjestelmän kykyyn seuloa hakijoista suojaa tarvitsevat, myös kansainvälinen suojelu saattaa menettää hyväksyttävyyttään. Tällaisella kehityskululla on kielteisiä vaikutuksia kansainvälistä suojelua hakeville ja sitä saaneille. Toisaalta oikeusvaltiossa on vaikea pitää hyväksyttävänä sitä, että ihmiset ajautuvat tilanteeseen, jossa heillä ei ole laillista asemaa yhteiskunnassa.” Tutkimuksessa esitetään tältä osin kartoitettavaksi ilman oleskelulupaa olevien mahdollisuus saada oleskelulupa muulla kuin kansainvälisen suojelun perusteella.

Sisäministeriössä on selvitetty mahdollisia ratkaisuja pitkään maassa ilman oleskeluoikeutta olevien tilanteeseen (Sisäministeriön julkaisuja 2022:16). Pohditut toimet eivät tuo muutosta edellä kerrottuun paluun ja palautusten ensisijaisuuteen, vaan kyse on täydentävien ratkaisujen pohdinnasta. Ehdotetuilla ratkaisuilla voitaisiin vähentää riskejä, joita ilman oleskeluoikeutta elämisestä aiheutuu henkilöille itselleen ja yhteiskunnalle. Syyskuun ajan oli lausuntokierroksella sisäministeriön luonnos ulkomaalaislakiin tehtävästä muutoksesta koskien matkustusasiakirjavaatimuksesta poikkeamista ja muukalaisspassin myöntämistä.² Muutos mahdollistaisi oleskeluluvan ja muukalaisspassin myöntämisen hakijalle, jolta puuttuu työperusteisen oleskeluluvan edellytyksistä ainoastaan matkustusasiakirja.

Ilman oleskeluoikeutta maassa oleskelevia koskeva ilmiö on Suomessa verrattain uusi. Joidenkin henkilöiden kohdalla oleskelu maassa ilman oleskeluoikeutta on pitkittynyt. Käsillä olevassa esityksessä kiinnitetään erityisesti huomiota juuri Suomessa pitempiaikaisesti oleskelevien ja haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden asemaan terveydenhuollon palveluiden näkökulmasta. Esityksellä ei sen sijaan ratkaista sitä, onko tietyn henkilön oleskelu Suomessa laillista vaiko laitonta. Tämä kysymys ratkaistaan ulkomaalaislainsäädännön perusteella.

² [Oleskeluluvan matkustusasiakirjavaatimukseen lisättäisiin harkinnan varaa - Sisäministeriö \(intermin.fi\)](#)